

Тема: «Мужай, прекрасна наша мова...» Односкладні речення з головним членом у формі підмета й присудка. Означено-особові речення.

Мета: розширити й поглибити поняття учнів про речення з одним головним членом, вчити визначати односкладні речення у формі підмета й присудка, розпізнавати типи односкладних речень у формі присудка (означено-особові, узагальнено-особові, безособові, неозначено-особові) і використовувати їх у повсякденному мовленні.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійна дошка, презентаційні матеріали у формі Microsoft Power Point, таблиця на електронному носії. Односкладне речення; картки із завданнями.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Перебіг уроку

I. Демонструють свої презентаційні матеріали до Дня української писемності й мови та коментують їх.

II. Оголошення теми і мети уроку. (Записаний на дошці епіграф, учитель зачитує, а учні занотовують у зошити).

Як парость виноградної лози,
плекайте мову.

Пильно й ненастанно політь бур'ян.

(М.Рильський)

III. Основна частина уроку.

1. Учитель розповідає учням про односкладне речення, а правила демонструються на мультимедійній дошці.

В односкладних реченнях граматична основа складається з одного головного члена (підмета або присудка), другий головний член не потрібен, оскільки зміст речення і так зрозумілий.

а) з головний членом – підметом;

б) з головним членом – присудком.

Односкладні речення можуть бути поширеними і непоширеними.

Наприклад: 1. Звуки.
2. Люблю.

Це непоширені речення

1. Звуки рідної мови.
2. Люблю пісні свого краю.

Це поширені односкладні речення.

2. Клас ділиться на групи по 5 чоловік. Кожній групі роздається завдання.

Завдання 1. Визбирувач.

Модель. Учням роздано роздруківки текстів, з яких потрібно «визбирати» лише односкладні речення і визначити граматичні основи в них.

1 група

Ось ранок... Ясний та погожий ранок... Зірки кудись зникли. Мебо палає рожевим вогнем. Підіймається сивий туман. Тихо. Ніщо не шерехне, ніщо не писне... Ось мигнуло світлом. Вітерець. Дмухнув легенький вітерець.

2 група.

Тихо й нудно. Пекельна спека. Я десь далеко обізвався грім. Легко й радісно зітхнув густий хутірський парк. Щось насувало грізне. Потемніло, завітрило. Закрутила курява. Бримнуло ближче. Вітер ущух.

3 група.

Де узвозом від глухенької пристані до крайнеба... Смеркає... На сивій од роси траві по долу пасуться

коні. Двоє. По лісникові. Он і хату його видно під байраком над кругою. Мені гутно вдягне кінське похрумкування.

Капітан кожної групи зачитує односкладні речення і визначає у них граматичні основи.

3. Розповідь учителя про типи односкладних речень, про спосіб вираження головного члена речення.

На мультимедійні дошці складна таблиця «Односкладні речення»

ПРОСТІ РЕЧЕННЯ З ОДНИМ ГОЛОВНИМ ЧЛЕНОМ (ОДНОСКЛАДНІ)

	Тип односкладного речення	Спосіб морфологічного вираження головного члена	Приклади
Дієслівні	Означено-особові Присудок указує на певну особу	дієслово у формі 1-ї або 2-ї особи теперішнього чи майбутнього часу або наказового способу	Для добрих друзів відчиняю дім (А Малишко). За правду, браття, єднаймося щиро (Леся Українка).
	Неозначено-особові Дія здійснюється невизначеною особою	дієслово у формі 3-ї особи множини теперішнього чи майбутнього часу або у формі множини минулого часу	Покромсали життя мое на частки, на тьмяну січку слів і суєти (Л. Костенко). Либонь і правду кажуть про гуцула (Леся Українка).
	Узагальнено-особові Дія сприймається узагальнено як характерна для будь-якої особи	дієслово у формі 2-ї особи однини, 3-ї особи або 1-ї особи множини	Удосвіта встанеш — більше діла зробиш (Народна творчість). Дарованому коневі в зуби не дивляться (Народна творчість).
	Безособові Дію або стан мислиться незалежно від активного діяча	безособове дієслово; прислівник (часто сполучаються з дієсловом-зв'язкою); дієслівна форма на -но, -то; неозначена форма дієслова	Кілька днів мело дрібненьким колочим сніжком (В. Козаченко). Надворі було тихо, як у хаті (І. Нечуй-Левицький). Проса покошено (М. Рильський). Як же мені не любити руки твої золоті (В. Сосюра).
іменні	Називні	іменник у формі називного відмінка	Варшава. Театр. Акорди пісенні (Л. Дмитерко).

Завдання 2. Встановіть відповідність.

Кожній групі подається роздрукована із реченнями. Завдання учням – правильно і швидко встановити відповідність між реченням і його видом. Приклади завдань.

Група 1.

- 1. Чесне діло роби сміло.*
- 2. Люблю пісні свого краю.*
- 3. Звуки рідної мови.*
- 4. Для мене без рідної мови й життя нема.*
- 5. Ударили в дзвони по всій Україні.*

Група 2.

- 1. У школі готуються до свята рідної мови.*
- 2. Без мови нема народу.*
- 3. Не лінися рано встати та змолоду більше знати.*
- 4. Вивчаючи рідну мову, милуюся її красою.*
- 5. Листопад. Свято. День рідної писемності і мови.*

Група 3.

- 1. Благословенна будь, українська пісню.*
- 2. Мова. Рідна мова. Милозвучна пісня. Дорогі слова.*
- 3. З полови хліба не спечеш.*
- 4. Нам дано від Бога українську мову.*
- 5. Як і батьків, мову не вибирають.*

Установіть відповідність.

- а) називне речення;
- б) означено-особове речення;
- в) неозначено-особове речення;
- г) узагальнено-особове речення;
- д) безособове речення.

Для допомоги учням на дошці проектується таблиця «Види односкладних речень».

Групи виконують завдання. Капітани відповідають.

Завдання 3. Дуель.

Модель. Учитель зачитує двоскладні речення, по чергово адресуючи їх учням, їхнє завдання - чимскоріш упродовж 5 секунд перебудувати речення на односкладні і назвати їх ніби відбиваючи удар на дуелі.

- 1. Ми хочемо взяти участь у шкільній олімпіаді.**
- 2. Я хочу миру на землі.**
- 3. Ми виконав роботу на відмінно.**
- 4. Ви робіть добро людям.**
- 5. Ми розвивайся й далі, мово наша рідна!**
- 6. Ви, діти, приходьте на гурток народознавства.**
- 7. Я сьогодні йду на концерт кобзарської музики.**
- 8. Ми милуємося звуками рідної мови.**
- 9. Ви любіть і шануйте рідну мову.**
- 10. Я люблю українську мову.**

11. Я не затеплюсь об лагідні слова.

12. Я вивгаю рідну мову.

Учитель. Діти, спробуйте визначити, який вид мають речення, перебудовані вами.

IV. А зараз ми детальні ознайомимось із означено-особовим реченням.

Запитання групам.

1. Якого головного члена речення нема в означено-особових реченнях?
2. Чим виражений присудок у означено-особових реченнях?
3. Чому в означено-особових реченнях нема підмета?

Завдання 4. Зайвина.

Модель. Учні одержують аркуші, на яких записані односкладні речення з головним членом – присудком. Завдання – знайти означено-особові речення і вилучити всі зайві. Перемогу й найвищий бал здобуває той, хто виконує завдання найшвидше й без помилок.

1. Від добра добра не шукають.

2. Шануйте здобуте трудом покоління, помножте його у пошані.

3. Юно йдемо до мети.

4. Принесли присягу Україні.

5. Чесне діло роби сміло.

- 6. Розходилися зі свята рідної мови не поспішаючи.*
- 7. Слався, наша Україно.*
- 8. Не вти орла літати.*
- 9. Для добрих друзів відгиняю дім.*
- 10. Отак пролетите безводними хмарами над Україною, не зронивши й краплини цілющої води в рідну землю.*
- 11. Люблю тебе, столице України.*

Завдання 5.

Учні переглядають на мультимедійні дошці гумореску Павла Глазового «Кухлик».

Завдання. Знайти односкладні речення й виписати їх. Учитель спостерігає, чия група швидше впорається із завданням.

Завдання 6. Лінгвістична палеонтологія.

Модель. Учням роздано аркуші з правилами, у яких зумисне зроблені пропуски. Завдання школярів – заповнити пропущені місця.

1 група

Означено-особове речення.

Односкладні речення, у яких присудок виражений

2 група

Узагальнено-особове речення.

Односкладні речення, у яких присудок виражений... .

Односкладні речення, у яких присудок виражений... .

3 група

Неозначено-особове речення.

Односкладні речення, у яких присудок виражений... .

V. Підсумок уроку.

1. Розкажіть, з чим ви ознайомились на цьому уроці.
2. Як поділяються односкладні речення?
3. Як поділяються речення з головним членом речення?
4. Де найчастіше застосовуються односкладні речення.

VI. Оцінювання учнів.

VII. Домашнє завдання.

VIII. Напишіть твір-мініатюру на тему: «Осінь», використовуючи означено-особові речення (5-7 речень)